

még a Rádióban, lemezkiadóknál, tévéknél is lehetett feladatokat vállalni. Mára ezek a lehetőségek megszűntek... Így igyekeznek ösztöndíjakra, projektekre pályázni. De a kortárs zenei biznisz egyre jobban szűkül össze, s ez nem csak a hazai piacra jellemző. Közben pedig úgy vélem Gyöngyösi Levente példája is mutatja, hogy mennyire hasznos lehet egy zenekarnak a saját zeneszerző. Hiszen így nekik komponált, kimondottan 'testreszabott' művek születhetnek és hangozhatnak fel. Remek az angliai minta is, ahol a zenekarok rendszeresen rövid, négy-öt perces darabokat íratnak a fiatal szerzőkkel, akik gyakorlatot szereznek, a társulatok pedig képet kapnak arról, hogy ki mennyire tehetséges. Amerikában is működik az a rendszer, hogy a zenekar felvesz egy zeneszerzőt, aki a művek, a válogatás mellett még akár bevezetőket is mond a koncertek előtt, közönséget vonz be. Itthon azonban jóval kevesebb a lehetőség...

■ *Így is sokan jelentkeznek a zeneszerzés szakra?*

– Igen, idén például öt nagyon tehetséges fiatalot vetünk fel... Arra lenne szükség, hogy a zenekarok vállaljanak rizikót, hiszen a közönséget sem szabad degradálni, hogy csak Beethovent vagy Csajkovszkijt hallgathatnak. Fontos, hogy a publikum találkozzon a mai zenével. Hogy megtapasztalják, tudnak-e ezek a művek a számukra valami újat mondani. Itthon még a kompozíciókat rendelő zenekarok is általában olyan műveket kérnek, amelyek simogatják a közönséget... Bevállalásabb alkotást nem is tudom mikor tűzött mű-

sorra hazai zenekar. S persze, tisztában vagyok azzal, ha több, mint két próbára van szükség egy koncert előtt, akkor már drágább a produkció... Pedig egy kortárs darab előadásával a zenész is többé válik, s látunk rá példát – BFZ, Concerto műsorok – hogy ezekre az előadásokra is akad nyitott, kíváncsi közönség. Egy rövidebb kortárs darab bármely műsorba belefér... Összegezve úgy vélem, szükség volna rá, hogy a zenekarok és a fiatal zeneszerzők között kapcsolatok szülessenek, az együttesek megismerjék a pályakezdőket, és így ők is meg tudják teremteni a maguk közegét. Egy-egy rezidens komponista – amellett, hogy darabokat ír, műsort válogat – figyelheti a próbákat, a szólamokat, s egy ilyen kötelék kedvező lehet mindkét félnek. Azt látom egyébként, hogy az idősebb, ismertebb komponisták azért könnyebben találnak lehetőségeket, a fiataloknak nehéz nagyon elindulniuk. Mi lesz így a következő szimfonikus nemzedékkel? De talán mindebben segít valamelyest a mostani verseny.

■ *Ön min dolgozik éppen?*

– Egy oratóriumot komponálok, de nem megrendelésre, hanem magamnak. Nagyon érdekel az énekhang. Bár akadnak felkéréseim, de gyakran alkotok így, a saját örömeimre. Megesett, hogy egy operám tíz évet pihent a fiókban, mielőtt színre került volna. De tudom, nem könnyű így dolgozni... Szükség van határidőre, párbeszédre az előadókkal, különösen az ifjú alkotóknak.

R. Zs.

„A jó hanggal lesz lelke a hangszernek”

Rác Barnabás szerint az évek múlásával minden sallangmentesebbé válik

Pályája eddigi, majd négy évtizede alatt javított hangszert a Metropolitannek, a londoni Royal Akadémiának, s a világ minden pontjáról érkeznek hozzá az általa készített mesterhangszerekért. Rác Barnabással nyolc esztendővel ezelőtt, 2010-ben beszélgettünk, amikor pályára lépésének harmincadik évfordulóját különleges kiállítással ünnepelhette a Müpában. A mostani interjúban a nagybőgőkészítő mester az azóta eltelt évekről, a Berlinben nyitott üzletéről, az új tervekről is mesélt, s persze arról, hogy nemrég az Operaház vásárolt tőle négy mesterhangszert, amire százhusz éve nem akadt példa.

■ *Miért döntött úgy hat évvel ezelőtt, hogy Berlinben is műhelyt nyit?*

– Azért, mert tovább akartam lépni. Itthon is jól ment a műhely, de már nem volt hová bővülni. Egy kiváló fiatal nagybőgős, Frank Tamás, aki Németországban folytatta a tanulmányait, kapacitált, hogy menjek Berlinbe, ugyanis az egyik legnagyobb hangszerkészítő is távo-

zott a fővárosból, s eltűntek a műhelyek. Hónapokig győzködött, mire úgy döntöttem, belevágok.

■ *Mennyi idő alatt sikerült berendezkednie, ügyfeleket találnia?*

– Reggel hétkor megérkezett a szerszámokat, bútorokat szállító kamion, s 11-kor már fogadtuk az első mu-

szikust. Úgy pakoltunk ugyanis mindent be – hosszú hetek tervezését követően –, hogy azonnal az összes részlet a helyére kerüljön. Nem panaszkodhatom, már az első héten jöttek hozzám az érdeklődők, köztük a Berlieni Filharmonikusok zenészei. Természetes, hogy az újat mindenki ki akarja próbálni, aztán rájönnek, csodák nálunk sincsenek, csak jó munka... De nagyon sok javítással foglalkoztunk, az új hangszereket is vásároltuk a műhelyből. Az új, berlini helyszínek köszönhetően meg tudtam duplázni a forgalmamat. Viszont mire minden hivatalos ügyet annak rendje és módja szerint elrendeztünk, abba beletelt két esztendő. Azt kellett tapasztalnom, hogy egy török kebabosnak előbb adnak ki egy üzlethelyiséget, mint egy magyar vállalkozásnak, miközben a cégem teljesen eu-kompatibilis volt.

■ *Mit tapasztalt, Berlinben mennyiben más az élet, az elvárások?*

– Vegyesek voltak a benyomásaim. Jól ismerem Németországot, hiszen 1989-től rendszeresen járok ki, korábban egy céggel dolgoztam együtt. Ott sincs kolbászból a kerítés, de jobbák a körülmények, a hangszerpark, jobban jut pénz javításra vagy új hangszerek vásárlására.

■ *Amikor nyolc esztendeje beszélgettünk, akkor elmondta, milyen szörnyű állapotban van a hazai nagybőgő-állomány. Javult azóta a helyzet?*

– Valamelyest. A kiemelt zenekaroknál, amelyeknek nőtt a támogatásuk, azért már tapasztalható előrelépés. A vidékieknél azonban nincs nagyon keret a hangszervásárlásra. Ráadásul felmentek az árak itthon is. A teljesen kézzel kidolgozott modellekért hárommillió forintot kell fizetni, de akadnak hangszerek 5-6 millió Ft-ért is. Az sem tesz jót, hogy megjelent a feketepiac. Sokan pincékben, konyhákban, deszkákon lakkozva dolgoznak. Romániából megrendelik legálisan a nagybőgőket,

aztán újból összerakják, különböző módszerekkel öregítik ezeket, s feleáron adják el. Heti rendszerességgel érkeznek ilyen instrumentumok, s ma már azt kell mondjam, hogy a nyugat-európai piac harminc százalékát ezek a hangszerek alkotják.

■ *Ez azért is nehézséget jelent, mert nem olyan óriási a vevőkör, s a nagybőgőket nem cseréltetik öt évente...*

– Gyakorlatilag egy jó mesterhangszernek egy életen keresztül, sőt több generáción át is szépen kell szólnia. De persze, ez nem jelenti azt, hogy tíz-húsz évente ne lenne szükség egy nagyjavításra... Ha valakinek huszonéves korában vesznek hangszert, lehet, hogy tíz év elteltével lecseréli, mert nem azt a hangzást kapja, amit szeretne. Vagy változik az ízlése, hangigénye. Az is lehet, hogy több lesz a szólófeladata, ami mást igényel, mint a zenekari játék. Általában, ha valaki együttesbe kerül, akkor a társulat már vesz neki hangszert. Egy zenekar általában azt gondolja, tíz éve vettünk egy bőgőt, annak jónak kell lennie, egy fagottot pedig általában hat év után leselejteznek...

■ *Öntől most több hazai társulat is vásárolt nagybőgőket...*

– Igen, korábban a Győri Filharmonikus Zenekar vett néhány hangszert, de az eddigi pályám csúcса, hogy nemrégiben a Magyar Állami Operaház négy nagybőgőt vásárolt tőlem. Ilyen, hogy kortárs hangszerkészítő-től egyszerre négy mesterhangszert vegyenek, száztíz esztendeje nem történt! Semmelweis Tibor fel is hívott utána, s azt mondta, úgy látja, egy újabb aranykor kezdődik. Egyébként tényleg azt tapasztalom a mai fiataloknál, hogy megmozdult valami, nagyon jó műhelyek születtek az utóbbi időben, s valóban kiváló vonós mesterhangszerek készülnek, akár hegedűről, brácsáról, csellóról vagy nagybőgőről legyen szó. Már nekem is akad olyan egykori tanítványom, Domonkos Gellért,

aki saját műhelyt visz Budapesten. Egyébként életem első megrendelését is az Operából kaptam, Szentirmai Tónitól... De itthon kevésbé jellemző, két-három évente fordul elő, hogy szólistától megrendelést kapjunk. Bár azt most már a magyar nagybőgősök is kezdik észrevenni, hogy nem kell feltétlenül máshonnan beszerezni a hangszeret, itthon olcsóbb és jobb bőgőket lehet találni. Akadnak persze régi beidegződések, hogy ki milyen márkákkal találkozott a konziban... Viszont a garancia, a javíttatás is mellettünk, magyarok mellett szól.

■ Persze, miközben megnyitotta a berlini műhelyt, ugyanúgy működtette az itthonit is...

– Szerencsére remek csapatom volt és van, s a nagyobb munkákat itthon végeztük el. Ezért aztán folytonosan ingáztam, keddenként felültem a repülőre, s hétvégén jöttem haza. Hat év alatt azonban nagyon elfáradtam az állandó utazgatásban. Ráadásul Berlint – hiába akartam – nem tudtam megszokni. Hideg, barátságatlan városnak láttam. Így aztán tavaly májusban úgy döntöttem, bezárom a berlini üzletet. Sok ottani muzsikos már egy hónappal később jött ide, a gödöllői műhelyembe is utánam. De ettől függetlenül nem mondtam le a németországi jelenlétről. A tervek szerint jövőre ismét lesz műhelyem, mégpedig Lipcsében. Ma, az internet világában kicsivé vált Európa. Nincs szükség utcára nyíló boltra, mindenütt megtalálják az embert, de azért folytatom. Lipcsének olyan rangja van a zenében, akárcsak Berlinnek, s ott a Gewandhaus Zenekara...

■ Miként vélekedik a hangszerész-utánpótlás kérdéséről?

– A műhelyben volt korábban, amikor hatan-nyolcan is dolgoztunk, ez a szám jelentősen csökkent, kevés a jelentkező. Többen sokallják a képzés hároméves időtartamát. A fiatalokkal másfelé indult a világ. Sokan azt sem tudják, mi az a gyalu, mert csak a számítógép előtt ülnek. Mindenütt a Stradivarik titkáról olvasnak, s aztán idejönnek, és döbbenet tapasztalják, hogy nincsenek ilyen rejtélyek. Meglepődnek azon is, hogy a legjobb esetben másfél év munka után lakkozhatnak... Elképzelésük sincs az alapvető famegmunkálásról, nem értik, hogy itt is megvannak a megfelelő lépések, ahogy a zeneiskolában, itt sem lehet skálázás nélkül, rögtön a szonátával kezdeni. Amikor annak idején én voltam kezdő, mindent kézzel fűrészeltünk, mert nem volt még gép. Most is meg kell az alapokat tanulni, s aztán már lehet a fűrészgéppel is dolgozni, hiszen nincs benne a hangban, hogy kézzel vagy géppel vágják ki a lapokat. De azt követően már kézzel és a legnagyobb odafigyeléssel kell minden mozzanatot végezni. S nem lehet vigyázni a kézre. Sokan ugyanis a zenész pálya mellett képzelik el a hangszerészetet... Akad persze olyan fiatal is, akik tényleg mindent lelkesen csinál, de egyre kevesebb.

■ Hogyan látja az új metódusokat?

– Nem szeretem azt a mentalitást, mely szerint ami a nagyapámnak jó volt, az jó nekem is... Akadnak robosztus, divatjamúlt hangszeresek, amelyek mára már elavultak. Folyamatosan próbálkozom, kísérletezem én is, még ma is. Ha látok egy régi hangszeret, ami jól szól, s eltér az egyik merevítőgerendája attól, amit én csinállok, akkor változtatok a sajátomon. Sokan kísérleteznek szénszálas anyagokkal, de engem ez nem fogott meg. Lehet jó hangot előcsalni fából is. Azt tapasztalom, sok hangszerkészítő nem alkalmazkodik a zenészekhez, nem hajlandó tudomásul venni, hogy most már mások a játékgények. Másképpen kell egy fogólapot beállítani, más húrnyomásra van szükség, hiszen a zenészek sokszor szólóznak, sokat játszanak fent. Majdhogynem csellóbeállításokra van szükség.

■ Mit szól a karbonvonóhoz?

– Sokan mondják, sokszor jobb mint a fa, ahogy a karbon bőgő sem szól rosszul, de egy jó zenész nem áll oda ilyen eszközökkel muzsikálni. Persze, nemcsak jó zenészekből él meg egy hangszerész... Érdekes, hogy amikor annak idején belekezdtem az új hangszerkészítésbe, senkitől sem tanultam, csak volt hozzá tizenöt esztendő restaurálási múltam, s jól tudtam, mi minden rejlik egy bőgőben... Eleinte én sem vettem figyelembe a kényelmi szempontokat, például, hogy egy alacsonyabb embernek más méretű hangszerre van szüksége. Négyöt év után jöttem rá, hogy akkor tetszik egy zenésznek egy bőgő, ha eléri, ha meg tudja fogni rendesen és jól is szól. Így raktam össze a különböző modellválasztékomat, s már tudom, hogy kinek mit kell ajánlani. Mostanra már eltűnt a kezdeti bizonytalanságom, hiszen ennyi év után az ember már tudja, hogy mit akar. Ahogy telnek az évtizedek, úgy válik minden egyre sallangmentesebbé. Teszem a dolgom, nem rutinból, hanem szeretettel.

■ Azért van valami titka, hogy ilyen népszerűek a bőgői...

– Az ember ennyi év után érzi a gerenda belső vastagságait is. Megtanulta, minden apró nüanszokon múlik, amelyekre nem szabad az időt sajnálni. Ugyanilyen elengedhetetlen a jó alapanyag, a megfelelő szerszám. Nekem már a nagybőgő hangoló kulcsokat is külön műhely készíti.

■ Nemcsak visszatérő zenészek jelzik az elismerést, hanem a díjak is, hiszen megkapta a Magyar Ezüst Érdemkeresztet, valamint a Ezüst Koszorús Mester címet is.

– Nagyon örültem ezeknek a kitüntetéseknek, ahogy a Müpában rendezett tárlatomnak is. Amikor az Iparkamara elismerését vehettem át, azon gondolkodtam, a legfontosabb, hogy jó bőgőket kell csinálni. Az általam restaurált, háromszáz hangszerre is büszke vagyok. Arra, hogy jó nagybőgőkké váltak, hogy visszaadhattam a lelküket...

R. Zs.